

Bigarren zatia

Hezkuntza-premia bereziak dituzten
ikasleak Lehen-mailako Hezkuntzan

Zenbait lege eta arauditan zuzenean HPBak dituzten ikasleak aipatzen dira, beren hezkuntzari aurre egiteko orientabideak emanez. Horrela, Hezkuntza Sistemaren Antolamendu Orokorrerako Legeak Lehen-mailako Hezkuntzaren oinarrizko irakaskuntza-izaera zehazten du eta, beraz, bere izaera muinbakarra, ikasleei, desberdinak izan arren, prestakuntza-aukera berberak eta hezkuntza-esperientzia berberak eskainiz. *Etapak hau HPBak dituzten ikasleen ezaugarriei egokitzea beharrezkoa da.* Aldi bateko HPBak nahiz HPB iraunkorrak dituzten ikasleek, hezkuntza-sistemaren barruan ikasle guztientzat orokorrean ezarritako helburuak lortu ahal izango dituztela adierazten da lege eta araudi hauetan. Euskal Eskola Publikoaren Legean adierazten denez, “balio-urritasun fisikoak edo psikikoak konpentsatuko dituzten neurri indibidualak hartzeko ahalegina egingo da. Prebentzioa, identifikazio goiztiarra, testuinguru barneko ebaluazioa eta hezkuntza-premia berezientzako erantzun egokia bermatuko duten neurriak hartuko dira”.

Hezkuntza-etapa honetan aniztasunarekiko arretaren printzipioak lehentasuna du; eta hezkuntza-erantzuna honetan oinarrituz antolatu behar da. Eskola-sistemak ikasle guztien ezaugarriei egokitzen saiatu behar du beren hezkuntza-premiei erantzun ahal izateko; eta beren hezkuntza-prozesuan arazoak dituzten ikasle jakin batzuen kasuan, hezkuntza-premia horiek berezitat har daitezke.

Ikasle batek HPBak dituela esaten da ikasteko zailtasuna badu eta, ohiko neurriak erantzun egoki bat emateko nahikoak ez direnez, hezkuntza-neurri bereziak eskaintzea behar badu. Zailtasun horien jatorria funtsean elkarreaginean dago; eta ikaslearen baldintza pertsonalen eta bere ingurunearen ezaugarrien arabera dira. Beraz, hezkuntza-premia jakin batzuk bereziak bilakatzea zenbait faktoreren arabera da: ikasle jakin baten egoera pertsonala, bere arazoak, bai eta bera eskolatuta dagoen hezkuntza-testuingurua ere.

Ikuspegi berri honetatik interesatzen zaigu *ikasleen premiak ezagutzea*, ahalik eta garapen pertsonal eta sozial handiena lortzeko behar duten laguntza pedagogikoa eman ahal izateko. Ez zaigu interesatzen beren defizit-mota eta maila.

HPBak jarraipen batean agertzen dira: txikienetatik, alegia curriculum arruntean aldaketa txiki batzuk eginez erantzun daitezkeenetatik, larrienera, alegia hezkuntza-neurri bereziak behar dituztenetara. Azken neurri hauek ikasle gehienei eskaintzen zaien erantzun-motatik urrunduko dira. HPBak iraunkorrak edo aldi batekoak izan daitezke.

Etapak honetako ikasleek izan ditzaketen hezkuntza premia bereziak haien ezaugarri pertsonalen eta beren inguruneko gizarte eta hezkuntza-baldintzen arabera izango dira. Hezkuntza-etapa honetan ager daitezkeen hezkuntza-premia bereziak taldeka bana daitezke ikasleen zailtasun nagusiak kontuan hartuz. Honek ez du esan nahi defizit jakin bat duten ikasleek derrigorrez hezkuntza premia berberak izan behar dituztenik, ez eta hauek beti izaera “berezia” izan behar dutenik ere. Are gehiago, testuinguru jakin batean “berezitat” hartzen diren hezkuntza-premia zehatz batzuk, jadanik ez dira “berezitat” hartzen hobeto egokitutako hezkuntza-egoeratan. Arazo desberdinen azterketa eta analisisa errazteko, horregatik ikasleak defizitaren arabera sailkatu gabe, ondoko taldeak ezar daitezke:

- Arazo intelektual edo emozional sakonik izan gabe, entzumen, ikusmen edo mugimen-defizitak dituzten ikasleak. Curriculum arrunterako sarrera errazteko, funtsean baliabide teknikoak, laguntza bereziak eta komunikazio-sistema alternatiboak beharko dituzte.
- Ingurune soziokultural kaltetu batekoak izanik edo kultura desberdin batekoak izanik, eskolak proposatzen dituen ikaskuntza-zereginei egokitzeko zailtasunak dituzten ikasleak.
- Oinarrizko arloetako (hizkuntza eta matematika) edukin instrumentalen eskurapenari lotutako ikaskuntza-zailtasun espezifikoak dituzten ikasleak. Hezkuntza indartzeko neurriak hartu beharko dira, edukinen sekuentziazioan eta estrategia metodologikoetan aldaketak sartuz.
- Defizit intelektual baten ondoriozko ikaskuntza-zailtasun orokorrak dituzten ikasleak. Hauek curriculumaren egokitzapen handiak beharko dituzte beren eskolaketa osoan zehar.
- Garatzeko nahaste orokorrak dituzten edo eragin larria duten ikasleak; hauen eskolatzea funtsean ikasgela egonkorretan garatuko da.
- Ikasteko zailtasunak eragiten dituzten emoziozko eta/edo jarrerazko zailtasunak dituzten ikasleak.
- Gaitasun handiak dituzten ikasleak.

Ondoren, ikasle jakin batzuek dituzten ezaugarri orokorrak deskribatuko dira; hauek defizit desberdinen ondorioak dira, eta beren premiei erantzun ahal izateko hezkuntza-neurri bereziak beharko dituzte. Honek ez du esan nahi beste premia-mota batzuk ezin izan ditzaketenik (osasun-premiak, laguntza-premiak...), gure arreta hezkuntzaren aspektuetan fokalizatuko dugula baizik, hauek baitira dokumentu honen ikuspegitik interesatzen zaizkigunak.

Hezkuntza-ekintzarako jarraipideak eskaintzeko helburu nagusiarekin, ondokoak kontuan hartuko dira orokorki: ikasleek beren ingurunearekiko harremanean duten izaeran eta jokabidean defizitak nola adierazten diren erakusten duen erreferentzi esparrua, aurrekoaren ondoriozko HPB orokorrak zeintzuk diren eta, hauei ahalik eta hezkuntza-testuinguru normalizatuenean erantzuteko, hezkuntza-ekintzaren jarraipide egokienak zeintzuk diren.

Entzumen-defizita duten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Definizioa

Gorreria duen pertsonaren definizioa ondokoa izan daiteke: bere entzumena eguneroko bizitzarako funtzionala ez denez, ahozko hizkuntza espontaneoki eskuratu ezin duen pertsona da; eta horren ondorioz, hizkuntza irakasteko/ikasteko teknika bereziak behar ditu. Hezkuntza-ekimen bereziak behar dituen ikasle-talde heterogeneo bat da, beren entzumen-motagatik eta mailagatik bakarrik ez, baita defizit horrek beren eskola-prozesuan, beren harreman sozialetan, beren garapen pertsonalean, etab... duen eraginagatik ere. Lau dira heterogeneotasun hori mugatzen duten faktoreak:

- Entzumenaren galera-maila
- Gorreria zein adinetan hasi den
- Eragiten duten arrazoiak
- Hezkuntza eta komunikazio-faktoreak

Entzumenaren galera-maila

Entzumenaren galera ebaluatzeko bi aldagai hartzen dira kontuan: *intentsitatea*, dezibeliotan neurtzen dena eta, *maiztasuna*, soinu-uhinen bibrazio-abiadurari dagokiona eta hertzetan neurtzen dena. Entzumenaren galeraren intentsitatea da haur gorren garapenean eragin handiena duena, bai hizkuntza-mailan, bai eta ezagutza, gizarte eta hezkuntza-mailan ere. Halere, ebaluatzeko orduan, kontuan hartu behar dira, entzumenaren galeraren kantitateaz gain, geratzen den entzumenaren kalitatea eta funtzionaltasuna ere, hau da, horien optimizazio-maila.

Entzumenaren galera zein unetan gertatzen den

Galera gertatzen den unek eragin handia du haurren garapenean. Zenbat eta urte gehiago dituen haurrak, orduan eta esperientzia handiagoa izan du hizkuntzarekin eta, beraz, bere hizkuntz eboluzioa hobea da. Hitz egiten hasi aurretik gor geratu diren haurrek, alegia hizkuntza bereganatu aurretik entzumena galdu duten haurrek, beraientzat guztiz berria den ahozko hizkuntza ikasi behar dute, soinuarekin ia esperientziarik izan gabe.

Arrazoiak

Gorreri hereditarioa eta beste lesio edo arazo batzuei loturik egon ohi diren gorreriak eragiten dituzten arrazoiak bi motakoak dira: oinarri bat dutenak, batez ere anoxiak (erditzeko unean oxigenoa falta izatea), RHen bateraezintasunak edo errubeolak eraginak direnean.

Hezkuntza eta komunikazio-faktoreak. <i>Gurasoen jarrera</i>	Haur gorren garapenean eragin handia izan dezaketen beste aldagai batzuk ere badira. Horietako bat da seme-alabaren gorreriaren aurrean gurasoek duten jarrera eta erreakzioa. Beharrezkoa da hauek haurraren gorreria onartzea eta horren ondorioez ohartzea, komunikazio-baliabide desberdinak erabiltzen hasiz eta bere autonomia pertsonala mugatuko duten jarrerak saihestuz.
<i>Inteligentzia</i>	Haur gorren artean, entzumena duten haurren arteko desberdintasun berberak daude. Piagetek deskribatutako estadio desberdinak igarotzen dituzte, baina nolabaiteko denbora-desfasea erakusten dute; eta desfase hau areagotu egiten da pentsamendu hipotetiko-deduktibo bat inplikatzen duten eragiketa formaletan, zenbaitetan estadio honetara iristen ez direlarik. Pertzepzio zuzenari lotutako pentsamendu zehatzagoa eta abstrakzio-gaitasun urriagoa dituzte, neurri batean, ahozkoatasunari nagusitasuna ematen dion hezkuntza-sistema baten ondorioz (beren hizkuntza naturala ikusmenezkoa da).
<i>Ikaskuntza</i>	Jokabidearen autoerregulazioan eta plangintzan hizkuntzak duen eraginaren ondorioz, haur gorrek zailtasunak eta atzerapenak dituzte aspektu honi dagokionez. Ezagutzak eskuratzeko, informazioa jaso behar da eta hau egoki lantzen ikasi behar da. Haur gorrek ahozko eta idatzizko komunikazioan dituzten arazoen informaziorako sarbidea neurri handi batean mugatzea eragiten dute eta, ondorioz, ikaskuntza-prozesuak moteldu egiten dira.
<i>Garapen afektiboa</i>	<i>sozio-</i> Gorreria duten pertsonen harreman sozialek eta afektiboek ezaugarri bereziak dituzte: segurtasun-falta ageri dute, soinu-pertzepziorik ez dutenez, hautematen ez dituzten arrisku-egoeren aurrean babesteko eta erantzunak aurreratzeko zailtasunaren ondorioz... Ahozko komunikazio-zailtasunek (mezuak bidali eta jaso) egoera askotan frustrazio-erreakzio bat eragiten du, eta honek epe luzera pertsona gorraren nortasuna egituratzen du.
<i>Hezkuntza-premiak</i>	-Ahozko hizkuntzarekiko alternatiboak eta/edo osagarriak diren komunikazio-sistemak erabiltzeko premia, horrela, ingurune desberdinetan elkarreragina eta eskola-ikaskuntzetan aurrerapena lor dezaten. -Entzumen-defizita “konpentsatzeko” premia, haurrari bere ingurunean gertatzen denari buruzko informazio gehiago eskainiz. Herretarako, beste sarbide batzuk, informazioa prozesatzeko denbora gehiago, azalpen eta informazio indibidualak, kokaera egokia, etab... erabiliko dira. -Identitate eta autokontzeptu positibo bat ahalbidetuko duen garapen emozional orekatu baten premia, identifikazio-ereduen presentzia (gorrak diren pertsona helduak) bultzatuz.

Hezkuntza-erantzuna

Lehentasuna duten aspektuak

Komunikazioaren garapena. Ahozko hizkuntza eskuratu eta garatu ahal izateko ikasleak bere zentzumenezko aukera guztiak erabili behar ditu. Komunikazio-egoerek haur gorrei ahalik eta seinale gehienetara heltzeko aukera eman behar die, transmititzen zaien informazioa errazago uler dezaten. Esaldi isolatuak, galdera solteak, eta beste laguntzarik gabe ulertzen zailak diren testuingurutik kanpoko mezuak saihestu behar dira. Mintzamina eskuratzeko erabiltzen diren teknikak adierazgarriak, motibatzaileak eta funtzionalak diren komunikazio-egoeratan erabili behar dira. Hizkuntz-elkarreraginetan hizkuntzaren funtzio desberdinak erabili behar dira: eskatu, galdetu, sentimenduak adierazi, etab. Zeinuen hizkuntza, gorrieria duen pertsona batek eskura dezakeen bakarra, ahozko hizkuntzaren ikaskuntza errazteko baliabide garrantzitsu bat izan daiteke.

Hizkuntzaren garapena. Komunikatzeko gaitasunari estuki loturik, ahozko hizkuntza garatzeko ahalegin bat egin behar da, hau ingurune sozialarekin komunikatzeko baliabidea baita. Hizkuntzaren garapena ordura arte egindako birgaikuntza-lanaren araberakoa izango da. Eremu honetan esku-hartze espezializatuago batez arduratzen diren profesionalek landuko dute (Entzumen eta hizkuntz irakasleak edo espezifikoki gorrieriari buruzko prestakuntza jaso duten logopedak).

Beste ikaskuntza batzuetarako sarbidea: Curriculumaren funtsezko aspektuetako bat arlo instrumentetarako dira, beste ikaskuntza batzuetarako sarbideak baitira. Hezkuntza-etapa honetan zehar idatzizko kodea eskuratu eta garatzeak helburu nagusi bat izan behar du; hori dela-eta, garatu beharreko lana planifikatu eta sistematizatu egin behar da, ahozko kodea ez menperatzeak eragindako zailtasunen ondorioz.

Gizartean moldatzea: Ikaskuntza funtzionalen garapenak irakaskuntza-prozesuetan agertu behar du eta hauen funtsezko helburu bilakatu behar du. Ildo honetan ez dira ahaztu behar adin hauetako ikasleek beren ahozko ingurune sozialean moldatzeko aurkituko dituzten arazoak. Hauetako asko komunikazio-aukera mugatuei loturik daude, baina ikasleak duen komunikazio-gaitasuna edonolako izanda ere, bere adinean ohikoak diren funtzio sozialak burutu ahal izatea ahalbidetu behar da.

Entzuten duten ikaskideekiko harremana: Hezkuntzaren funtzio garrantzitsuenetako bat da ikasleen gizarteratzea bultzatzea, hau da, berdina diren artean garapen indibiduala eta kolektiboa erraztuko dieten talde-harremanak eta harreman pertsonalak sortaraztea. Horretarako, komunikazio-tailerrak sor daitezke, bertan entzuten duten ikasleak gorrieria duten ikasleekin

elkarreragiten entrenatzeko. Komunikazioa hizkuntzaren gainetik nagusitu behar da, eta elkarreraginak suposatzen duen ahalegina bai entzumenaren duenak bai eta gorria duenak ere egin dezaten saiatu behar da.

Bere curriculumaren definizioa

Beste pertsona gor batzuekiko harremanak: Kontuan hartu behar dira beste haurrekiko eta beste adinetako pertsona gorrekiko harreman eta komunikazio-premiak. Komunikazio-kode amankomunak izatea oso garrantzitsua da: beste ikasle batekin identifikatu ahal izateak bere identitatea garatzen eta, beraz, autoestimatzeko lagunduko dio.

Helburuak eta edukinak

- Beren ingurunean arauak ezagutzeko zailtasunak dituenek, beste ikasleek naturalki bereganatzen dituzten baloreei, arauari eta jarri buruzko edukin jakin batzuk berriaz eta sistematikoki landu behar dira.
- Programazioan gorriari eta gorri munduari buruzko edukin sartzea.
- Zailtasun gehienak aurkituko dituzten curriculum-erlo jakin batzuetako edukin aldatzea; adibidez, Gaztelania eta Euskara, Atzerriko Hizkuntzak eta Arte-Hezkuntzaren erloko edukin batzuk. Gaztelania eta Euskararen erloan, entzuten duten ikasleengan alde aurrekotzat hartzen diren helburu eta edukin sartu behar dira, bai ahozko hizkuntzari bai eta idatzizkoari ere dagozkienak. Atzerriko Hizkuntzaren egokitzapenak ikaslearen hizkuntz gaitasunaren arabera izango dira; idatzizko hizkuntzaren ulermenari eta adierazpenari dagozkien helburuak eta edukinek lehentasuna izango dute, testuinguru desberdinetan funtzionalak diren espresioak eta hiztegia landuz (jaketak, dendak, parkeak, garraio-bideak, etab.)
- Arte-Hezkuntzaren erloari dagokionez egokitzapen garrantzitsuak egin behar dira musika-adierazpeneko edukin-multzoan, erritmoaren eta soinu-pertzepzioaren oinarriko aspektuak landuz: adibidez, bibraziozko-ukimenezko estimazioaren bitartez.

Estrategia metodologikoak

Iharduerak

- Indibidualki aurkeztu behar dira, hauek burutzeko jarraitu behar den prozesua ulertuko dutela ziurtatzeko.
- Lankidetzan arituz burutu behar diren iharduerak planifikatzea, horrela, ikasleekiko elkarreragina bultzatuz.
- Ahal den guztietan informazioa bisualki aurkeztu behar da, ahoz transmititzen den informazioaren euskarri izan dadin, baina informazio hori jarraian aurkeztu behar da eta ez aldi berean (gardenkiak, testu idatziak, bideoak, eskemak...).

- Ahozko osagaia inoiz nagusia izango ez den eta batez ere komunikazio-baliabide bisualak, eskuzkoak edo sinbolikoak erabiliko diren egoerak diseinatzea, horretarako, ikaskuntza-prozesuan aktiboki inplikatzeko ahalbidetuko dieten araketa, behaketa eta egiaztapen-iharduerak, etab... planteatuz.

Ikasleen taldekatzea

- Ikaskide gorrekiko nahiz entzuten dutenekiko elkarreragina ahalbidetu behar da, lan-proposamenen arabera talde-mota desberdinak erabiliz.

Baliabide materialak

Curriculumerako sarbideak

-Erabiliko diren material idatziak egokitu beharko dira, ikusmenezko informazio gehiago sartuz. Horretarako, zeinuak, marrazkiak edo grafikoak erabiliko dira.

-Idatzizko testuen hiztegian eta egitura sintetikoetan aldaketak eta laguntzak sartzea, ulertzen direla ziurtatu arte.

-Ahozko hizkuntzarekiko osagarriak edo alternatiboak diren (Bimodala, Hitz Osatua, Zeinu-Hizkuntza, etab) eta helburu eta edukinetarako sarbidea ahalbidetzen duten komunikazio-sistemak modu planifikatuan, koordinatuan eta sistematikoan erabiltzea. Beharrezkoa da, ahozko hizkuntzaz gain, modu erraz eta sinple batean besteekiko elkarreragina, informazioaren irudikapen mentala eta bere jokabidearen plangintza ahalbidetuko dizkion komunikazio-sistema bat erabiltzea.

Zeinu bidezko komunikazioari dagokionez, bi aukera daude: gorrek erabiltzen duten zeinu-hizkuntza, berezkoak dituen egitura eta arauekin, eta zeinu bidezko ahozko hizkuntza edo hizkuntza bimodala, zeinuak ahozko hizkuntzari laguntzeko erabiltzen dituen. Zeinuen hizkuntza erabiltzeak eta, beraz, ahozko hizkuntza bigarren hizkuntza gisa aurkezten duen eredu elebidun bat onartzeak arrazoi nagusi bat du: benetako hizkuntza eskuratzen ari da, honek haurren komunikazio eta ezagutza-garapenarentzat suposatzen dituen aukera ugariekin. Ahozko komunikazioarekin batera zeinu bidezko komunikazioa erabiltzea bereziki garrantzitsua da gorri larria edo sakona duten haurren kasuan edo funtzionalak ez diren entzumen-geldikinak dituzten kasuan. Idatzizko hizkuntza menperatzea oinarritzkoa da curriculumaren edukinetarako sarbidea errazteko, baina honek interbentzio-neurri indibidualak eskatzen ditu lehen mailatan. Ez da erraza oraindik eskuratu ez den edo gaizki eskuratu den ahozko beste kode baten adierazle den kode bat eskuratzea.

Ikusmen-defizita duten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Ikusmen-defizit motak

Ikusmen-defizitaren larritasunaren arabera, bi talde handi ezar daitezke:itsuak direnez eta ikusmenik ez dutenez beren inguruenarekin harremanak izateko beste zentzumenak erabiliko dituzten haurrak, eta ikusmen-baxua dutela-eta ikusmen-urritasun larriak izan arren, ikusmen-estimulazio egoki batekin beren ikusmen funtzionala garatu ahal izango duten haurrak. Hezkuntzaren ikuspegitik, itsua izango da irakurketa eta idazketa-mailan Braille sistema erabili behar duen ikaslea, ezagutza-maila desberdinetara iritsi ahal izateko funtsean ukimen-esperientziak erabiltzen dituen. Eskola-mailan Braille-sistema erabili beharrik ez izan arren, baliabide materialak, laguntza optikoak, elektronikoak, etab... behar dituen, eta curricul arrunta jarraitu ahal izateko trebetasun eta abilezia jakin batzuk eskuratu behar dituen ikasleak ikusmen-urritasun larria izango du. Itsutasuna gertatu den unearen arabera, mota desberdinak sailka daitezke: sortzetikoa, jaiotzatik kanpoko munduarekiko harerremana beste zentzumene bidezkoa izan denean, eta eskuratua, geroago agertzen dena.

Garapen psikosoziala

Nabarmena denez, ikusmen-faltak eragina izango du bere garapen psikosozialean, kanpoko mundua ezagutzeko hain garrantzitsua den zentzumen hori ez izateak suposatzen dituen arazo ondozioz. Gabezia horrek bere inguruko espazioa ezagutzeko eta bertan mugitzeko, eta bere ingurunea eta horrekiko harremanak kontrolatzeko ahalmena mugatzen dio. Haurrak ukimenaren edo entzumenaren bitartez zatiturik jasotzen duen informazioa osatzen eta antolatzen saiatuko den hezkuntza-interbentzioak kontuan hartu behar ditu jasotzen duten informazioaren kantitateaz gain honen kalitatea ere mugatzen duten mugapen garrantzitsu hauek. Ingurunearekin harremanak izateko zailtasun hauek zenbaitetan pasibotasun handia eragin dezakete, estimulu-faltaren ondorioz, eta irakasleek hori konpentsatu behar dute haurren mugimen eta espazio-gaitasuna ahalik eta gehien garatuz eta inguruko objektuak eta espazioa mentalki irudikatzen lagunduz.

Oso garrantzitsua da hezitzaileek haurren zentzumenezko esperientziei lagungarri izango zaizkien ahozko informazioak ematea, ikusten edo ukitzen ari direna zer den eta nolakoa den azalduz.

Ikusmen-urritasunak dituzten ikasleengan, batez ere ikusmen-geldikinik gordetzen badute, sakabanatzeko edo hiperaktibitaterako joera ager daiteke. Pertzepzio-zailtasun hauen ondorioz, zail egiten zaie ikusten dutenari esanahi bat ematea, eta

ikusmen dutenak ez die ezer esaten. Egoera honetan, sakabanatu egiten dira eta gauza batetik bestera ibiltzen dira motibatuko dituen zerbaiten bila.

Ikusmen-urritasunak dituzten haurrek helduek gauzak erakustea eta horiek ezagutzen eta interpretatzen irakastea behar dute; eta horren ondorioz, beste ikasleen aldean hauen menpekotasunak gehiago irauten du. Pertsona helduaren interbentzioa laguntzan oinarrituko da, ikusmen-urritasuna duen haurrak bere autonomia garatzea ahalbidetuz.

***Ikusmen-
gaitasunaren
balorazioa***

Ikusmen-agudeziaren eta eremuaren balorazioa oftalmologo batek edo horretarako prestatutako pertsona batek egingo du. Honek laguntza tekniko bisualen premiari, intentsitate luminikoaren mailei, iharduera fisiko jakin batzuen desegokitasunari, eta abarri buruzko informazioa emango du.

Ikusmen funtzionalaren balorazioak, ikusmen-urritasunean aditua den aholkulari batek (CRI delakoa) egingo duenak, gizarte, ezagutza eta adimen-garapenari buruzko aspektuak jasoko ditu, non ikasleak premia jakin batzuk izan ditzakeela aurrikusten baita; eta horiekin batera, egokitzapenei eta ikaskuntza-arlo gehigarriei buruzko aspektuak ere jasoko ditu (mugikortasuna, eguneroko bizitzako iharduerak eta autolaguntza...). Horrez gain, laguntza teknikoen erabilerari buruzko osasun-gomendioen jarraipen bat ere egingo du.

***Hezkuntza-Premia
Bereziak***

- orientazioari eta espazioaren ezagutzari lotuak (non dagoen jakitea, tokiak ezagutzea eta horietan orientatzea)
- joan-etorriari lotuak (ibiltzea, ezaguna edo ezezaguna den espazio batean mugitzea)
- motrizitateari lotuak (oreka garatzea, mugimenduan segurtasuna izatea, mugimenaren koordinazioa, jarreraren kontrola...)
- eguneroko bizitzako autonomiari lotuak (higiene pertsonala, elikadura, joan-etorri autonomoak ingurune desberdinetan...)
- komunikazioari lotuak (ahozko mezuari behar bezala laguntzea, egoerari dagokion bezala keinu egitea, hitz egiten ari denari begiratzea...)

***Zenbait ideia
faltsuren argibidea***

Ondoko argibideek ikasgelan ikusmen-urritasuna duen haurren bat duen irakasleak normalean planteatzen dituen galderetako batzuei erantzuten diete.

- Baliteke haurrak betaurrekorik ez izatea, hauek ez baitute beti ikusmen-urritasuna zuzentzen edo hobetzen. Errefrakzio-akatsak lente zuzentzaileak erabiliz konpon daitezke, baina, haur hauek jasaten duten ikusmen-urritasuna dela-eta, sarritan zuzenketak ez du lortzen ikusmen-maila normala eskuratzea. Bestalde, betaurreko batzuek kristal ilunak dituzte, besterik

gabe haur fotofobikoak errazago ikus ahal izan dezan.

- Liburu bat begietatik hurbil edukitzeak ez dio kalterik egiten ikusmenari eta baliteke haur batzuentzat inprimatutako karaktereak enfokatzeko modu bakarra izatea.
- Ikusmena ez da hobeto “gordetzen” ez erabiltzeagatik edo ez behartzeagatik eta, beraz, haurra ikusmena erabiltzera bultzatu behar da beti.
- Argi meheak ez dio ikusmenari kalterik egiten. Haur bat erosoago senti daiteke argiztapen baxuago batekin, adibidez, albinismo kasuetan.
- Begi bateko ikusmena galtzeak ez du esan nahi ikusmenaren %50 galtzen denik. Kaltea jasan duen begian ikusmen-galera izan arren, eta pertzepzio sakona delakoaren galera orokor bat izan arren, ez da interpretatu behar ikusmen-sistema erdiaren galera gisa.
- “Itsu” gisa erregistratutako biztanleen % 10 baino gutxiago da guztiz “itsua”. Askok oraindik ikusmen-geldikin bat dute eta, hau neurri batean oraindik baliagarria zaie; eta beste batzuek argia hautemateko gai dira.
- Ikusmen-urritasun bat izateak ez du esan nahi gainerako zentzumenak, adibidez entzumena, oso garatuta daudenik.
- Betaurrekoak edo ukimen-lenteak erabiltzeak ez du ikusmena nekarazten.
- Hurbiletik lan egiteko begiak gehiegi erabiltzeak ez du miopia sortarazten.

Hezkuntza-erantzuna

Bere curriculumaren definizioa

Ikusmen-urritasunak dituzten ikasleengan beharrezkoa da zenbait helburu eta edukin espezifikoko biltzea, planteatzen dituzten hezkuntza-premiei erantzun ahal izateko. Hiru multzotan bil daitezke:

Curriculum gehigarria

a) Eguneroko bizitzako orientazioa, mugikortasuna eta trebetasunak

- Ikaslea bere ohiko ingurunean autonomoki ibil dadin lortzea. Horretarako langile espezializatuen interbentzioa beharko da eta hauen lana bi etapatan garatuko da: haurra espazio itxitako orientazioan eta mugikortasunean, ohiko ingurunean joan-etorrian eta bastoiaren erabileran trebatzea.

- Familiaren lankidetzarekin, elikaduran eta higiene, garbiketa eta ordena-azturetan autonomia lortzea.
- Ondokoak bezalako iharduketa-jarraipideak adieraziz, haurrari pertsonarteko harremanak erraztea: norbaitek hitz egiten dionean begiak eta burua altxatzea, aurpegia bere solaskideari begira jartzea.

b) Ikusmenaren entrenamendua

- Bere ikusmen-gaitasuna hobetzea, horretarako ikusmen-esperientziak sortuz eta ikasleari bere oroimenean bil ditzan lagunduz (ikusten irakastea).

c) Tekniken ikaskuntza eta material espezifikoaren maneiaketa

- Anbliopia duen ikaslea, bere ikusmen-mailaren arabera, optika-aparatu desberdinen maneiaketan entrenatzea, gordetzen duen ikusmen-geldikina ahalik eta gehien aprobetxatzeko eta funtzional bilakatzeko.
- Ukimenezko bereizketan entrenatzea, Braillearen ikaskuntzaren aurreko urrats gisa, ikusmen-geldikin funtzionalik ez duten ikasleen kasuan.
- Beharrezkoa denean irakurketa eta idazketa Braille sistemaren bidez eskuratzea.
- Teknika jakin batzuk menperatzea (erliebezko mapak ezagutzea, material tifloteknikoa erabiltzea).

Curriculumerako sarbideak

Erabiliko dugun funtsezko estrategia da ikasgelako materialetan beharrezkoak diren egokitzapenak egitea, itsuek ikusten duten ikasleek jasotzen duten informazio berbera jaso ahal izan dezaten.

Egokitzapenak egin beharko dira materialetan eta baliabide didaktikoetan, eta Braille sistema erabili beharko da, ikusten duten ikaskideek jasotzen duten informazio berbera jaso ahal izan dezaten.

Ingurunearen plangintza

Zenbait faktore kontuan hartu beharko dira, adibidez:

- Argiztapen naturala eta artifizia
- Ikasleak ikasgelan duen kokaeraren mugaketa
- Objektuen kokaera
- Beren eskueran dituzten ikusmenezko seinalizazioak

***Idatzizko kodea
eskuratu ahal
izateko laguntzak***

Gerta daiteke laguntza dextente behar izatea mota desberdinetako zailtasunak dituelako:

- Ez da gai testuko lerroak ikusmenaren bidez jarraitzeko.
- Ez du lortzen hitz osoa ikustea bere ikusmen-eremuan arazoak dituelako.
- Karaktereen tamaina edo paper gainean duten kontrastea ez dira egokiak.
- Giroaren faktoreetako bat, adibidez argiztapena, ez da egokiena.
- Haurrak erabiltzen duen ikusmen-laguntza teknikoak murrizketak eragiten ditu bere ikusmen-eremuan, ikus ditzakeen letren kopurua gutxituz.

Ikusmen-urritasuna duen haurraren irakurketa-erritmoa, kasu gehienetan, ikusmen normala duten haurrena baino askoz ere motelagoa da, ikusmenezko informazioa prozesatzeak dakartzan arazoan ondorioz.

Funtsezkoa da haurrak prestakuntzako zenbait trebetasunetatik abiatuz idazketa-teknika on bat garatzea, eta edozein estilo-akats analizatu eta zuzentzea. Ikusmen-urritasuna duen haurrak askoz ere praktika-ordu gehiago behar ditu erraztasunez mugitzea lortzeko, eta irakaskuntza indibidualizatura jo behar da letren prestakuntzan teknika on bat finkatzeko. Trebetasun hauei lehen etapa batean eskaintzen zaien ahaleginak, bere emaitzak lortuko ditu goeroago. Ikusmen-urritasuna duen haurrak, beste edozein haurrek baino askoz ere gehiago, kaligrafia argi eta ulerterraz bat garatu behar du, besteen mesederako eta, batez ere, bere mesederako.

***Inprimatutako
materialak***

Zenbaitetan, nahikoa da inprimatutako karaktereak handitzea, ikusmen-baldintzak hobe daitezen. Hau lortzeko, nolabaiteko ikusmen-laguntza teknikoren bat erabil daiteke, edo behar hainbat handitutako testuaren fotokopia bat erabil daiteke.

Kontu handia izan behar da inprimatutako karaktereen kalitatearekin eta, batzuetan, kantitatearekin ere. Kalitatea karaktereen tamainak eta koloreak mugatzen dute, bai eta paper gainean duten kontrasteak ere.

Orrialde-markatzaileak eta testu bateko lerroak jarraitzeko erabiltzen diren erregelak oso baliagarriak izan daitezke hitz edo lerro jakin bat enfokatzeko arazoak dituzten haurrentzat. Ikusmen-urritasuna duen haur batek ikusmen normala duen beste batek baino denbora gehiago pasako du beti luzera bereko testu bat irakurtzen edo idazten eta, beraz, baliteke zenbaitetan lehenengoaren testua murriztu behar izatea horretarako dugun denborari egokitzeko. Agian hau izango da, alegia biadura,

Ikusmen-laguntza teknikoak

ikusmen-urritasuna duen ikasle bat eta ikusmen normala duen beste bat ikasketa-mailan ondoenbereizten dituen ezaugarria.

Ikusmen-urritasuna duten haur askok laguntzaren bat erabiltzen dute objektua handitu ahal izateko. Ondokoak izan daitezke: lente teleskopikoak dituzten betaurrekoak, teleskopio eramangarriak, binokularrak, lupa finkoak edo eramangarriak, argidun lupak, telebistako zirkuitu itxiak,...

Adimen-urritasuna duten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Ikuskera-aldaketa

Adimen-urritasunaren ikuskera aldatu egin da azken urteetan: lehen adimen-urritasuna defizit biologikoak edo intelektualak dituenek bere ikaskuntza-gaitasuna mugaturik duen subjektuari berari loturik ulertzen zen; orain, ordea, subjektu hori garatzen den testuinguruaren garrantzia nabarmentzen da bere zailtasun gehienak azaltzen dituen elementu gisa.

Adimen-urritasuna pertsona baten ezaugarri iraunkortzat hartzen zuen nozioa aldatu egin da, egin diren ikerketetan lortu diren datuen ondorioz. Datu horietan ikus daitekeenez, beren eskolatzean erdi-mailako adimen-urrikotzat hartutako meskamutil asko ez dira halakotzat hartuak izan eskola aurreko eta eskola ondorengo etapetan. Adimen-urritasuna ez da norbanakoaren ezaugarri absolutu bat, funtzionamendu intelektual mugatua duen pertsonaren eta bere ingurunearen arteko elkarreaginaren adierazpena baizik.

Definizioa

“Adimen-urritasuna egungo funtzionamenduaren funtsezko mugapenei dagokie. Bere ezaugarria batezbestekoaren azpitik dagoen funtzionamendu intelektuala da, normalean ondoko egokitzapen-trebetasunen arloetako bitan edo gehiagotan beste mugapen batzuekin batera existitzen den funtzionamendu intelektuala, alegia: komunikazioa, norbere zaintza, etxeko bizitza, trebetasun sozialak, komunitatearen erabilera, norbere burua zuzentzea, osasuna eta segurtasuna, ikasketa-trebetasun funtzionalak, aisialdia, eta lana. Adimen-urritasunak 18 urte bete aurretik agertu behar du” (Amerikako Adimen-Urritasunaren Elkarteak).

Definizio honen arabera:

- Adimen-urritasuna *egungo funtzionamenduaren funtsezko mugapenei* dagokie. Adimen-urritasuna eguneroko bizitzako trebetasun jakin batzuen ikaskuntzan eta burutzapenean izaten den funtsezko zailtasun gisa definitzen da.
- Bere ezaugarria *batezbestekoaren azpitik dagoen funtzionamendu intelektual* da.
- *Egokitzapen-trebetasun funtzionalen arloetako bitan edo gehiagotan beste mugapen batzuekin batera* existitzen da. Egokitzapen-trebetasunetan mugapenak izan behar dira, funtzioanendu intelektual mugatu bat ez baita nahikoa adimen-urritasuna diagnostikatzeko.
- Komunikazioa, norbere zaintza, etxeko bizitza, trebetasun sozialak, komunitatearen erabilera, norbere burua zaintzea, osasuna eta segurtasuna, ikasketa-trebetasun funtzionalak, aisialdia, eta lana, bizitzan funtzioanendu egoki bat izateko funtsezko arloak dira. Sarritan, adimen-urritasuna duten pertsonak laguntza behar dute horietan.
- Ikasle-mota hau definitzen duen funtsezko ezaugarria da *ikaskuntza-prozesuetan duten zailtasuna*. Honek bere gaitasun desberdinen garapena mugatzen du: ezagutzazkoak, mugimenezkoak, afektiboak, sozialak, eta pertsonarteko harremetarako gaitasuna.

Hezkuntza-erantzuna

Bere Curriculumaren definizioa Ebaluazioa

Adimen-urritasuna duten ikasleen ebaluazioan honako hauek hartu beharko lirateke kontuan:

- Ikaslearen arlo indartsuak eta ahulak sistematikoki ebaluatzea ezagutzaren, jokabide sozioafektiboaren eta zentzumenen eta mugimenduaren funtzionamenduaren eremu funtzionaletan.
- Horrez gain, aurreko eremuetan ikaslearen aurrerapena errazten duten faktoreak eta zailtzen duten eragozpen adierazgarriak ebaluatzea, ikaslea moldatzen den testuinguru desberdinak kontuan hartuz.
- Ikaslearen aurrerapena ezagutzeko, testuinguruaren egoera zehatz batean hartutako aspektuaren bi ebaluazio egin beharko dira gutxienez. Ikaslea eta testuinguruaren oinarritzat dituen ebaluazioak, ingurunearen eta pertsonaren aldagaiek egungo exekuzioan nola elkarreragiten duten hobeto ulertzen lagunduko digu.

Adimen-urritasuna duten pertsonen ebaluazioan ondokoak zehaztu eta aztertu behar dira:

- Adimen-urritasunaren existentzia, izan daitezkeen beste ezgaitasun-baldintza batzuen aurrean.
- Aspektu psikologikotan, emozionaletan, fisikotan eta osasun-aspektutan izan daitezkeen potentzialtasunak eta mugapenak.
- Subjektuaren ohiko inguruneen ezaugarriak, bere garapena errazten edo eragozten dutenak.

Helburuak eta edukinak

Proposatzen diren helburuak eta edukinak *ikaslearen adin kronologikoari egokitu behar zaizkio*, eta hau moldatzen den giro desberdinetan aktiboki parte hartzera bultzatu behar dute. Horretarako, bere ikaskuntzek *oso adierazgarriak eta funtzionalak* izan behar dute.

Zenbaitetan, Hautzaroari dagozkion autonomiako eta norbere zaintzako helburuak sartu beharko dira; batez ere, Lehen-mailako Hezkuntzako lehen zikloan eskolatutako ikasleen kasuan.

- *Funtzionaltasun handiagoa duten helburuei eta edukinei lehentasuna ematea*

-Egoera-mota desberdinetan komunikatzea eta beste curriculum-edukin batzuk eskuratzea ahalbidetuko duen hizkuntza funtzional bat garatzea. Aldi berean, komunikazio-gaitasunak gehitzeak egokitzapen sozialeko prozesuak ahalbidetzen ditu, norberaren jokabide-arautzaile gisa jokatzeko duelako, horrekin batera ezagutza-garapenean ere lagunduz.

-Idatzizko hizkuntzan ulermen-aspektuei dagozkien helburuak eta edukinak kontuan hartzea, irakurketa-prozesuan eragin nabarmena duten aspektuei garrantzi berezia emanez.

-Matematika-arloan funtzionaltasun handiagoa duten helburuak eta edukinak lantzea, adinaren arabera eta ikasleak bizitza errealean aurkitzen dituen premien arabera (diruaren maneiaketa, benetako arazoaren ebazpena, neurrien ezagutza...).

-Pertsonarteko harremanak eta egokitzapen soziala sustatzeko helburuak eta edukinak.

-Autonomia pertsonalaren garapena ahalbidetzen duten helburuak eta edukinak, batez ere, orientatzeko, autonomoki toki batetik bestera ibiltzeko, komunitateko zerbitzuak erabiltzeko, eta higieaz, elikaduraz eta norbere zaintzaz arduratzeko gaitasunari dagozkion aspektuetan.

-Prozedurazko edukinak, etapa honetako antolamendu-ardatza izateaz gain, manipulagarriagoak direlako eta orokorragoak eta funtzionalagoak direlako.

- *Helburu edo edukin jakin batzuk lortzeko aurrikusitako denbora aldatzea edo edukin jakin batzuk lantzeko jarraitutako sekuenetzia aldatzea.* Hau gerta daiteke oinarrizko ikaskuntza instrumentalak (ahozko eta idatzizko hizkuntza eta matematika) eskuratzen saiatzean.

Ikaskuntzak, hauek jaso diren testuinguru eta egoeretatik desberdinak diren testuinguru eta egoeretara *orokortzea*, ikasle-mota honen ezaugarri nagusietako bat baita, hain zuzen ere, ikasitakoa beste testuinguru batzuetan aplikatu eta orokortzeko zailtasuna. Horretarako, ikaskuntzak ikasleak eskolatik kanpo erabiliko dituen bezala aurkeztu beharko dira.

**Estrategia
metodologikoak**

Ikaskuntza-zailtasun larriak dituzten ikasleekin lan egiten denean, funtsezko helburuetako bat da *ikasleek proposatzen zaizkien ikaskuntzetan arrakasta izatea*, hauek motiba daitezen eta prozesuan inplikazio zuzena izan dezaten. Horretarako beharrezkoa izango da:

- Beren gaitasun-mailari egokitutako iharduerak planteatzea.
- Burutzapen positibo oro, txikia izan arren, indartzea, zereginen aurrean ikaslearen segurtasuna areagotuz.
- Eguneroko bizitzan erabilgarriak izango zaizkion ikaskuntzak planteatzea.
- Ikaskuntza-prozesuan zehar zuzen egindakoari eta oker egindakoari buruzko informazioa ematea.
- Irakasleen eta familiaren igurikapenak ikaslearen "benetako" aukerei egokitzea, bere gaitasunekin bat datorren exigentzia-mailari eutsiz.
- Proposatzen zaizkion zereginei dagokienez ikasleak dituen lehenespak, interesak eta gogoak ezagutzea.
- Behar duten laguntza ematea, beren ikaskuntza-estiloaren arabera, ikasleak iharduera jakin bat burutu dezan edo planteatzen zaion egoera bat ebaz dezan.

Laguntzak hiru motakoak izan daitezke: fisikoak, ahozkoak edo ikusmenezkoak. Laguntza fisikoaren helburua da, ikasle bati iharduera jakin baten burutzapenean eutsi, gidatu edo laguntzea. Laguntza-mota hau mugimen-trebetasunak eta autonomia pertsonaleko trebetasunak irakasteko erabiltzen da. Ahozko laguntzak zeregin bat burutu aurretik eta bitartean ikasleari jarraipideak ematea inplikatzeko du, egin behar duena uler dezan eta hizkuntza egin beharreko ekintzen arautzaile izan dadin. Ikusmenezko laguntzak zereginen burutzapena ikusmenezko estimulutan oinarrituz orientatzea eta erraztea ahalbidetzen du. Laguntzak arian-arian baztertu egingo dira, ikasleak zeregina ahalik eta modu independenteenean eta behar dituen gutxienezko laguntzekin burutu dezan.

Burutzen diren ikaskuntzen orokortzea errazteko erabili behar diren estrategietako bat da iharduerak *inbentario ekologikoak* direlakoetatik abiatuz planifikatzea. Hauetan, ikasleak moldatu beharko duen ingurune edo egoera batean beharrezkoak izango dituen trebetasun desberdinak definitzen dira. Inbentario ekologiko bat egiteko, ondoko prozesua jarraituko da:

- Ikaslearen premiaren arabera interesatzen zaigun ingurunea zehaztea (jaketxea, bainugela, sukaldea, denda, zapata-denda...)
- Ingurune bakoitza azpi-ingurunetan banatzea
- Azpi-ingurune bakoitzean garrantzitsuak diren iharduerak zehaztea
- Iharduera bakoitzerako beharrezkoak diren trebetasunak zehaztea

Inbentario ekologikoa

McDONALD'S BATEAN JATEKO BEHARREZKOAK DIREN TREBETASUNAK ZEHAZTEKO, INBENTARIO EKOLOGIKO BATEN ADIBIDEA

Ikaslea: Mary Ingurunea: McDonald's jatetxea	Inbentarioaren helburua: <i>Mc Donald'sean jateko beharrezkoak diren trebetasunak zehaztea.</i>
Ingurune hau aukeratzeko arrazoiak: <ul style="list-style-type: none">- bere familia jatetxe horretara joan ohi da;- bere lagunak eta auzokideak jolasten diren parketik hurbil dago;- McDonald'sen jateko behar diren trebetasunetako batzuk beste establezimendu batzuetan ere beharrezkoak dira- Maryri asko gustatzen zaio era honetako jatetxetan jatea	
Azpi-ingurunea: SARRERA NAGUSIA <i>1. iharduera:</i> McDonald'sen sartzea. Trebetasunak: <ul style="list-style-type: none">- Ate egokia aurkitzea.- Sarrerako atea bultzatzea.- Sarrera zeharkatzea <i>2. iharduera:</i> Salmahaia aurkitzea Trebetasunak <ul style="list-style-type: none">- Ikusmenarekin salmahaiaren zona aurkitzea- Iladan zain egotea	Azpi-ingurunea: SALMAHAIA <i>1. iharduera:</i> Eskatuko duen platera erabakitzea. Trebetasunak <ul style="list-style-type: none">- Menua aurkitzea- Menua irakurtzea- Plater nagusia aukeratzeta- Plater osagarri bat aukeratzeta- Edari bat aukeratzeta

(Lou Brown: "Criterios de Funcionalidad" lanetik hartua)

Autismoa edo garatzeko beste nahaste orokor batzuk dituzten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Autismoaren, garatzeko nahaste orokorren barruko sindrometzat hartua denaren, ezaugarri nagusia da pertsonaren aspektu afektiboen, emozionalen eta ezagutzazko aspektuen garapenean eragina duten aldi bereko alterazioen presentzia. Ez da arlo ebolutibo hauen garapenak jarraipide normalarekiko jasaten duen atzerapen bat; hauen eboluzioan garapenaren lehen uneetatik eragin sakona duten alterazioak dira.

Autismoa edo garatzeko beste nahaste orokor batzuk dituzten haurren ezaugarriak ondokoak dira:

- Narriadura kualitatibo bat jasaten dute elkarreragin sozialaren, komunikazioaren eta hizkuntzaren garapenean.
- Ezagutza-defizitak dituzte, eta hauek eragina dute beren irudimen-gaitasunean eta mundu sozialaren ulermenean.
- Funtzionamendu zorrotza, malgutasunik gabea eta estereotipatua dute.
- Espezifikoki autismoari ez dagozkion beste arazo batzuk izan ditzakete, besteak beste, hiperaktibitatea, haserraldiak, etab.

Lehen-mailako Etapari dagokion adinean, Autismoa edo Garatzeko beste Nahaste Larriren bat duten ikasleen ezaugarri bat da komunikatzeko trebetasunean jasaten duten narriadura kualitatiboa. Besteekiko **komunikazio-defizita** eta hizkuntzaren erabilera dira nahaste honen ezaugarri nagusietako batzuk.

- Sarritan alterazio larriak dituzte ahozkoak ez diren komunikazio-trebetasunetan, eta hauek oinarrizkoak dira geroago hizkuntza garatzeko. Nabarmenak dira aurrez aurreko ikusmen-kontaktua ezartzeko eta mantentzeko, aurpegiko keinuen bitartez adierazteko, eta elkarreragin sozialak hasi eta modulatzeko zailtasunak.
- Hizkuntzak, halakorik badagoenean, egitura gramatikal heldu gabea du, bai eta ekolalia, izenorde-alderaznketa, eta hitz abstraktuak erabiltzeko zailtasuna ere; eta horrekin guztiarekin batera, adierazteko hizkuntzaren doinuera berezi bat erabiltzen dute.
- Hizkuntzari dagokionez ageri dituzten arazoak, sinboloak eta zeinuak erabiltzeko ezgaitasun orokorrago baten aspektu partzial bat bakarrik dira. Ezgaitasun hori kodetzean duten defizitari dagokio.
- Hizkuntzak eta ezagutza-trebetasunek, nahaste hau dagoenean hasieratik mugaturik daudenek, ikaslearen egokitzapen sozialaren maila, ezagutza-garapena eta munduaren ulermena zehazten dute. Munduaren ulermena kasu hauetan oso mugatua eta berezia izan ohi da.

Elkarreragin sozialari dagokionez zailtasun handiak dituzte pertsonarteko harremanak ezartzeko, pertsonenganako interesa erakusteko eta horiekin elkarreraginean hasteko. Adin hauetan kontaktu fisikoarekiko eta afektuarekiko axolagabetasun edo higuin-adierazpenak, besarkatzeko gaitasun-eza eta ikusmenezko kontaktu eta aurpegiko erantzun-falta izaten dituzte.

Ez dituzte besteak sentimenduak, penetsamenduak, gurariak, asmoak, etab. dituzten pertsonatzat hartzen. Egoera mentalak egozteko gaitasun honi “adimenaren teoria” deitu zaio; eta, honen arabera, pertsona batek besteengan egoera mentalak erabaki ditzake eta, geroago, pertsona horien jokabidea azaltzeko erabil ditzake.

Irudimen-gaitasunaren narriadurak fantasiarik edo jolas sinbolikorik ez izatea dakar berekin; hau agian existituko da baina edukin pobrea eta errepikakorra izango du. Beste ikasleekin jolastea edo iharduerak elkarrekin egitea ez zaie ia interesatzen; eta beren interesen, ihardueren eta abarren errepertorioa oso mugatua da. Interes-murrizketa hau ingurune aldaketa txikien aurrean izaten dituzten erreakzioen bidez adierazten dute. Sarritan gehiegizko lotura izaten dute objektu edo egoera jakin batzuekin eta, ondorioz, jokabide erritualista edo malgutasunik gabea izaten dute ingurunearen aurrean. Jokabide erritualetan eskuen mugimendua, balantzak, eta abar bezalako jokabide erritualetan egitea inplika dezake.

Ezagutza-trebetasunen garapenean ere anomaliak izan ditzakete. Sarritan gaitasun intelektuala kaltetuta dago; beren errendimendua okerragoa da bereziki pentsamendu sinbolikoa edo abstraktoa behar duten zereginetan. Manipulazio, pertzepzio, espazio-ikusmen, edo batbateko oroimen-trebetasunetan oinarritzen diren zereginak, oro har, emaitza hobekin burutzen dituzte.

Hezkuntza-premia bereziak

Autismoa duten ikasleen oinarrizko premiak beren adineko edoizen haurrek dituenak dira. Guztiek behar dute afketua, arreta pertsonala, jolas-espazioak, aisiarako espazioak, nolabaiteko aktibitate-mailari eustea, etab.

Gainera, premia berezi jakin batzuk dituzte eta zenbait egokitzapen behar dituzte beren ikaskuntza eta harreman soziala sustatzeko. Hezkuntza-premiak batez ere ondokoetan oinarritzen dira:

- Komunikazio-trebetasunen eta estrategien garapena.
 - Elkarreagin sozialaren garapena.
 - Ezagutza-trebetasunen garapena: pertzepzioa, arreta, oroimena, imitazioa, irudimena eta jolas sinbolikoa.
 - Autonomi trebetasunen eta arazoaren ebazpenen garapena.
-
- Zentzumenezko eta pertzepziozko premiak. Ikaskuntza-zailtasun asko eta jokabide problematiko asko pertzepzio-desordenen edo zentzumenezko informazio-lanketaren desordenen menpe daude. Arazo hauen eragina nabarmena da hizkuntza garatzean eta, objektuen erabilera funtzionala

lortzeko, bai eta bere ingurunea planifikatu eta organizatu ahal izateko ere, motrizitate fin egoki bat garatzean.

- Imitazioaren arloan dituen premiak.
- Dinamikaren arloan dituen premiak. Motrizitate lodia eta motrizitate fina.
- Autonomi eta gizarteratze azturetan dituzten premiak.

Hezkuntza-erantzuna

Curriculumaren plangintza

Autismoa edo beste nahaste orokor bat duten ikasleen curriculumaren plangintza egiterakoan, ondoko irizpideak hartu behar dira kontuan:

- Ikaslearen hezkuntza-premia berezietatik abiatu behar da, *Komunikazio-trebetasunen irakaskuntza eta ikaskuntzari, alegia ulermenerako eta elkarreragin sozialerako estrategiak, pertzepzioaren garapena, arreta, oroimena, imitazioa, irudimena, jolas sinbolikoa, etab., eta autonomi trebetasunen eta eguneroko bizitzako arazoaren ebazpenen irakaskuntza eta ikaskuntzari lehentasuna emanez.*
- Bere esparru ebolutiboaren barnean dauden ikaskuntzak irakatsi behar dira ikasleak dituen gaitasunen arabera, trebetasunak garatzeko hauek aprobetxatuz.
- Ahalik eta autonomia handienarekin eta beren adin kronologikoa duten pertsonekin elkarreragina izateko aukera gutxien mugatuko dien ingurunean, HPBak dituzten pertsonen bizitzaren antzekoa izaten lagunduko dieten trebetasunen irakaskuntza planifikatu behar da.
- Trebetasun funtzionalak irakatsi behar dira, hau da, independenteki, beren adinaren arabera eta ahalik eta gutxien mugaturik bizitzeko behar direnak.
- Irakaskuntzak naturalki gertatzen diren gertakizunak eta beren ingurune naturalak aprobetxatzen jakin behar du, horrek ikaskuntza orokortzen laguntzen baitu eta irakasten diren trebetasunen funtzionaltasuna ziurtatzen baitu.
- Ikaskuntza-egoerek oso egituratuta egon behar dute, ikasleak gertatuko dena ulertzeko eta aurreratzeko gai izan dadin. Ihardueren antolamendua, estimuluen egituraketa eta ingurunearen erantzunak ezarri behar dira, horrek ordea ez du derrigorrez zorrotasuna inplikatu behar, ez eta ikaslea beti modu jakin batean jokatzera behartzea ere.
- Komunikazioa garatzeak, hitz egin aurreko komunikaziotik beste ahozko komunikazio-forma batzuetarako jarraipen bat inplikatu du. Hau da, hitz egin aurreko komunikazioa beharrezkoa da ahozko komunikazio-trebetasunak garatzeko. Zenbait kasutan, gainera, autismoa duten ikasle batzuek komunikatzeko duten modu bakarra da. Beraz, ahozkoak ez diren komunikazio-estrategiak irakatsi behar dira: keinuak,

Komunikazioaren eta hizkuntzaren garapenerako orientabideak

begiradaren erabilera, zeinuak, grafikoak, marrazkiak, piktogramak, etab.

- Testuinguru naturalak aprobetxatu behar dira ingurunean eta ekintza gertatzen den unean subjektuaren komunikazio-elkarreraginak ahalbidetzeko. Ikasleak komunikazio-estrategia jakin batzuk ikas ditzake, baina ez du benetan ikasiko hauek erabiltzen, trebetasun hori funtzionalki erabiltzen den testuingurutan irakasten ez bazaio.
- Garrantzia eman behar zaio hizkuntzaren eta komunikazioaren erabilera funtzionalari. Garrantzitsuena da subjektuak egiturak (keinuak, hiztegia, esaldiak,...) ikasteaz gain, horiek ohiko egoeratan erabiltzea.

Garapen sozialean esku hartzeko orientabideak

- Autismoa duten ikasleek harreman sozialean dituzten zailtasunak besteen emozioak, beren egoera emozionalak eta ingurunearen giltzarri sozialak ulertu eta interpretatzeko duten zailtasunaren ondorioa dira. Beraz, sozialki moldatzen laguntzeko modurik onena da eguneroko giroetan egoera sozialen identifikazioa eta ulermena erraztea.
- Eguneroko ingurunearen giltzarri sozialak argiak eta etengabekoak izan daitezten saiatu behar gara, egin behar dituzten ihardueri, gertatu diren gertakizunei edo gertatuko direnei buruzko informazioa eman dezan.
- Testuinguru sozialean sartzea eta bertan erantzun sozial bat ematea ahalbidetuko dieten trebetasunak irakatsi behar zaizkie; aukerak egin behar dira, ekimena izan eta honen erabilera desegokia kontrolatu behar da.

Ebaluazioa

Autismoa duten ikasleen ebaluazioak ondoko galderei erantzuten saiatu behar du:

- Zein gaitasun-mota ditu?
- Eguneroko bizitzan ebatzi behar dituzten premiei dagokienez, zeintzuk dira beren urritasunak eta trebetasunak?
- Zein irakaskuntza-mota eta metodo dira autistak bere garapen-maila handiena lortzea eragin dezaketenak?
- Lasaitzen dituzten helduen jarrerak.
- Komunikazio-jarreraren behaketa.

Egiten den ebaluazioak ondokoei buruzko informazioa eman behar du: zentzumenei dagokienez ikasleak dituen lehenespenak, zereginekiko arreta-maila, bere hizkuntza, izan ditzakeen ezagutza sozialak, ohiko ingurunean nola moldatzen den eta erabiltzen dituen komunikazio-estrategiak.

Autismoa duten pertsonen komunikazio-trebetasunak, trebetasun sozialak eta sinbolikoak ebaluatzeko zailtasunak kontuan izanik, egokiagoa da prozedura desberdinak konbinatzen dituen ebaluazio-estrategia bat diseinatzea. Ebaluazioaren helburua komunikazio-asmoaren maila zehaztea da.

Komunikazioaren eta hizkuntzaren garapenean esku hartzea

Ikaskuntza-egoerek oso egituratuta egon behar dute, baina horrek ez du zorrotasuna inplikatu behar, ez eta ikaslea beti ihardutera behartzea ere. Ikaslearen jokabideei zenbait mugapen ezarri behar zaizkie eta beregandik espero dena argi eta garbi ikustarazi behar zaio. Estimuluak egituratu behar dira eta nolabait erantzunak ere egituratu egin behar dira, jokabide zuzena har dezaten kontrolatuz.

- Eboluzio-esparru baten barruan irakatsi behar da, hau da, ikasleak dituen gaitasunen arabera. Egin beharreko lanaren plangintzak etekina atera behar du gaitasun horietatik eta aprobeztatu egin behar ditu trebetasunak garatzeko.
- Irakaskuntzak naturalki gertatzen diren gertakizunetan eta ingurune naturaletan oinarritu behar du, horrek ikaskuntzaren orokortze handiago bat lortzen laguntzen baitu eta irakatsitako trebetasunen funtzionaltasuna ziurtatzen ere laguntzen baitu.
- Berehalako erabilgarritasuna duten eta geroago ere erabilgarriak izango zaizkien trebetasunak irakatsiko dira.
- Autismoa duten ikasleek beren harreman sozialetan dituzten zailtasunak giltzarri sozialak identifikatzeko eta ulertzeko dituzten zailtasunen ondorio direla kontuan hartuz, sozialki moldatzen laguntzeko modurik onena da horien identifikazioa eta ulermena erraztea. Horretarako ondoren adierazi bezala esku har daiteke: eguneroko inguruneetan giltzarri sozial horien identifikazioa erraztuz. Beren ohiko ingurune sozialaren giltzarri sozialak ahalik eta argienak, finkoenak eta iraunkorrenak izatea lortu behar da. Ingurune sozialaren aldetik iharduera desberdinak egin behar dira ingurune fisikoaren banaketaren, ihardueren sekuentziaren eta harreman pertsonalen egituraketa hobea lortzeko.
- Testuinguru sozial batean sartzeko, erantzun sozial bat emateko, ekimena izateko, eta norbere gorputzaren edo objektuen, eta jokabide disruptiboen, erabilera desegokia kontrolatzeko trebetasunak irakasten saiatu behar dugu.
- Helburuen aukeraketak irizpide ebolutibo eta funtzional batean oinarritu behar du. Komunikazioaren garapenak hitz egin aurreko komunikaziotik ahozko-komunikaziorako jarraipen bat inplikatu du. Hau da, hitz egin aurreko

komunikazioa beharrezkoa da geroago ahozko komunikazio-trebetasunak garatzeko.

- Testuinguru naturalak diseinatu behar dira irakaskuntza inzidentalaren bitartez subjektuaren komunikazio-elkarreraginak ahalbidetzeko. Irakaskuntza-mota hori hizkuntzaren irakaskuntzaren planteamendu naturalago batean datza; bertan, komunikazioaren ekimena ikaslearen eskuetan uzten da, eta irakasleak haurraren asmoa aprobetxatzen du horren burutzapena hobetzeko. Ikasleak komunikazio-egitura zehatzak ikas ditzake, baina ez du benetan horiek erabiltzen ikasiko, trebetasun hori funtzionalki erabiltzen den testuingurutan irakasten ez bazaio.
- Garrantzia eman behar zaio hikuntzaren eta komunikazioaren erabilera funtzionalari. Hau da, garrantzitsuena ez da subjektuak egiturak ikastea (keinuak, hiztegia edo gramatika), baizik eta funtzio anitzetarako keinuen edo hizkuntzaren bat-bateko erabilera.
- Jokabide-arazoen tratamendua komunikazio-trebetasunen irakaskuntza-programan sartu behar da.

Mugimen-defizita duten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Mugimen-urritasuna duen ikaslea, sistemaren batean (osteo-artikularra, muskularra edo nerbiosoa) funtzionamendu-anomalia baten ondorioz, modu iraunkorren edo aldi batez mugimen-aparatuaren alterazio bat jasaten duena da; eta honek bere adineko ikasleek egin dezaketen ihardueraren bat mugatu egiten dio maila desberdinetan. Kaltetutako sistemaren arabera, mugimen-urritasunak ezaugarri jakin batzuk izango ditu. Eskolan gehien agertzen direnei buruz hitz egingo dugu, anomalia horiek jasaten dituzten ikasleen ezaugarri orokorrak zehaztuz.

Garun-Paralisiaren definizioa ondokoa da: *"Jarreraren eta mugimenduaren desordena iraunkorra eta ez aldagaitza, bere garapena eta hazkundea erabatekoa izan aurretik garunak jasandako lesio baten ondorioz sortua"*. (International Society of Cerebral Paralysis). Lesioa zein alditan gertatu den kontuan hartuz, sortzen diren alterazioek eragin desberdina izango dute haurraren garapen orokorrean. Mugimenari dagokionez, garun-paralisiaren ondorioak ondokoak izango dira:

- Jarreraren kontrolari eusteko, borondatezko mugimendu koordinatuak egiteko eta orekari eusteko zailtasunak.
- Oso zaila edo ezinezkoa egiten zaie motrizitate fineko iharduerak egiteko beren mugimenduak eta beren jarrera kontrolatzea.
- Garun-paralisia duten pertsona batzuk ez dira erlaxazio muskularra lortzeko gai izango, ezta pausagunean ere.
- Mugimenduak erregulatzeko ezintasuna; ondorioz, hauek zabalak eta zabarrak izan ohi dira.
- Begiei dagokienez, sarritan gerta daiteke estrabismo konbergentea, eta espazio-antolamenduan ere zailtasunak agertzen dira.
- Zurgaketaren, irenketaren eta mastekatzearen garapen egokian eragina duten faktore desberdinen ondorioz, ez da izango baraileko, ezpaineneko edo mihiko mugimendu lodirik, eta mintzamenerako beharrezkoak diren mugimendu fin eta zehatzen geroagoko garapenak era eragina jasango du.
- Hitzaren doinuera eta erritmoan eragina duten alterazioak dituzte harnasaren erritmoan, eta ondorioz ulertzea zail izan daiteke.
- Fonemen artikulazioan arazoak sortzen dira, hauek artikulatu gabe utziz edo ordezkaturik.

Sortzen diren alterazio desberdinak direla-eta, aldakortasun handia dago komunikazioaren eta hizkuntzaren eremuan, bi talde handi bereizten direlarik: *hitzezko garun-paralitikoak*, zailtasunak izan arren komunikatzeko mintzamena erabil dezaketenak, eta *hitzik gabeko garun-paralitikoak*, komunikatzeko mintzamena erabiltzea ezinezkoa dutenak. Gainera, mugimenaren problematikak haurraren eta bere senideen eta/edo zaintzen duten pertsonen artean ezartzen den ez-ahozko komunikazio afektiboaren garapena baldintzatuko du. Aipatutako zailtasunek atzerapena eragingo dute hizkuntzaren garapenean semantika, sintaxi eta fonologi mailan, eta honek, aldi berean, eragina izango du idatzizko kodea eskuratzean.

Garuneko lesio entzefalikoak ezaugarri desberdinak izango dituzte kaltetutako zonaren eta lesioa gertatzen den unearen arabera. Mugimenaren eremuan garun-paralisan izaten diren arazoen antzekoak gerta daitezke. Komunikazioaren eta hizkuntzaren eremuan, hizkuntza lantzeko arloek kalterik jasan badute, zenbait alterazio izango dira ahozko adierazpenean

(hiztegi pobrea, esaldi laburrak, artikulazio-nahasteak, nahasteak ahotsaren emisioan, objektu ezagunen izena, aditzak, edo adjektiboak gogoratzeko arazoak,...) eta ahozko ulermenean, esaldi laburrak eta ezagunak bakarrik gogoratuko direlarik. Idatzizko hizkuntzan alterazio garrantzitsuak sor daitezke irakurketan nahiz idazketan (irakurketa motela, doinuerarik eta erritmorik gabea, ahozko hizkuntzakoak baino larriagoak diren ulermen-zailtasunak, akatsak ortografia arbitrarioan...).

Mugimenaren beste alterazio batzuk ere badira (bizkarrezur bifidoa, poliomielitisa, lesio medularrak, arian-ariako distrofia muskularrak), baina eskolan sarritan agertzen ez direnez, ez ditugu hemen aztertuko.

Mugimen-urritasuna duten pertsonengan, mugimenduen kontrolik ez izateak errealitatearekiko kontaktu egokia zailduko du, norberaren ezagutza eta garapnea mugatuz eta ingurunearekiko interes-falta eraginez. Helduarekiko etengabeko menpekotasuna ere sor daiteke, eta honek sarritan pasibotasun handiko jarrera eragingo du. Bere ingurune pertsonen jarrerak bere normalizazio soziala baldintzatuko du neurri handi batean.

Hezkuntza-erantzuna

Lehenetasuna duten aspektuak Bere ingurune fisiko eta sozialarekiko elkarreragina ahalbidetzeko, arreta handia jarri beharko da bere aurpegiko espresioetan, begien mugimenduetan, soinetan, ahoskatzeetan, eta borondatezko edonolako keinutan, horiei esanahia ematen ikasteko: berekin elkarreragina duen pertsonaren arreta lortu eta mantendu, gurariak, beharrak, arbuioa, esker ona, etab. adierazi...

Beraz, haiekin ditugun elkarreraginetan arreta jarri behar dugu beren begiradetan, beren poztasun edo tristura-espresioetan, etab., ia nabari ezinak eta mugatuak izan arren, edukin bat ematen saiatuz. Edukin honek arian-arian besteek ezagutzen duten benetako esanahi funtzionala izango du, eta baliagarria izango da eskurapen berrietarako oinarri gisa.

Ikasle bakoitzaren eskueran jarriko dira jolasen edukinak, objektuak, eta argazkiak edo irudiak, komunikazioaren edukina adierazteko, manipulatu, mugitu, ezagutu, izendatu edo, halakorik ezin badute, seinalatu ahal izan ditzaten. Elkarbanatutako testuingurua beharrezkoa da komunikazioaren garapenaren hasieran.

Objektuekiko elkarreragin hau errazteko beharrezkoak diren egokitzapenak egin beharko dira laguntza tekniko jakin batzuk erabiliz. Adibidez, gure ikasleak objektuak izendatu ezin baditu, eta eskuz seinalatu ezin baditu, objektuak panel batean jar

ditzakegu buru likornioarekin (kopetatik edo kokotsetik irteten den eta buruan lotzen den ziria) seinala dezan.

Htzezko edo hitzik gabeko komunikazio-sistema bat eskuratzea

Erritmoan, ahotsean edo artikulazioan zailtasunak izan arren, gutxi gorabehera ulergarriak diren hitzak esaten dituzten ikasleen ahozko potentziala aprobe txatu behar da.

Logopeda irakasle tutorearekin lankidetzan arituko da ahozko hizkuntza funtzionalaren garapena lortzen saiatzeko. Horretarako, ikasleak saio indibidualizatuetan ikasi duena orokortzen saiatuko dira.

Ikasleen motrizitateak kalte larriak jasan dituenean, hitz artikulatua ez den beste komunikazio-teknikaren bat irakatsiko zaie, “keinuak” edo “sinbolo grafikoak” erabiliz. Mugimena kalteturik duten ikasleek gehienbat sistema grafikoak erabiltzen dituzte, esku-keinuak egiteko zailtasunak dituztelako. Hauen bereizgarria da erabiltzen dituzten sinboloen abstrakzio-maila handiagoa edo txikiagoa eta, honek, pertsonaren ezagutza-garapenaren mailari egokitzea ahalbidetzen du.

Ahozko eta idatzizko hizkuntzaren garapena

Hitzezkotzat hartutako ikasleen potentziala aprobe txatu beharko da, Hikuntzaren arloko edukin desberdinen ikaskuntza errazteko, artikulazioan, erritmoan edo ahotsean akatsak badituzte ere.

Ikasleak zailtasun handiak baditu, logopedaren laguntza beharrezkoa izango da.

Mugimen-ezintasun handia duten ikasle jakin batzuek irakurtzea lor dezaten, laguntza zehatz batzuk erabili beharko dira (atrilak, orrialdeak pasatzeko eskuko, ahoko edo buruko tresnak, informazioa orrialde batetik ordenadorea pasatzeko scannerra...). Esku-manipulazioa duten ikasleek idaztea lor dezaten, arkatzari eusteko egokitzapen jakin batzuk bakarrik beharko dira. Zuzenean idaztea ezinezkoa denean, beste laguntza-mota batzuetara jo beharko da (idazmakina normalak edo elektronikoak eta ordenadorea eta bere periferikoak, xagu egokituak...). Teklatua eta ordenadorea maneiatzeko egokitzapen batzuk egin beharko dira ikaslearengan edo teklatuan bertan.

Helburuak eta edukinak

Mugimen-defizita duten ikasleen curriculuma definitzeko edo egokitzeko, ondokoei dagokienez duten gaitasun-maila ezagutu beharko da:

- Mugikortasuna (joan-etorriak, jarrera, manipulazioa)
- Komunikazioa
- Interesak, motibazioak eta jarrerak
- Arlo desberdinetan dituzten premiak.

Manipulazioan, joan-etorrietan eta komunikazioan dituzten zailtasunak kontuan hartuz, zenbait egokitzapen egin beharko dira helburuetan eta edukinetan. Egin beharreko aldaketak honako hauek izan daitezke:

- Helburu jakin bat lortzeko, aurrikusitako denbora aldatzea.
- Helburu zehatz batzuk ezabatzea edo sartzea.
- Beste helburu eta edukin batzuk lortzeko oinarritzotzat hartzen diren zenbait helburu eta edukini lehentasuna ematea.

Ebaluazioa

Mugimen-defizita duten ikasleen curriculuma-gaitasuna ebaluatzeko, aldeztatik beren mugikortasunarekin eta jarrera-kontrolarekin eta beren komunikatzeko moduarekin zerikusia duten aspektuak ebaluatu beharko dira. Erabiltzeko gai diren adierazpen-modalitatearen arabera, ebaluazioa eta hezkuntza-interbentzioa planteatu beharko dira.

Komunikazioaren aspektuak ebaluatzeko, beren adierazteko gaitasuna nahiz ulertzekoa kontuan hartu beharko dira. Besteekin komunikatzeko erabiltzen duten adierazpen-modalitatea zein den ezagutu beharko da (keinuak, aurpegiko espresioak, hitzak, ahoskatzeak, seinalizazioak, ibilbide bisualak, etab.), egingo den ebaluazioa ikaslearen erantzun-motari egokitzeko eta, horrela, irakaslearekiko elkarreragina ahalbidetzeko. Horrela, adibidez, hitz idatziak ezagutzeko gaitasuna ebaluatu nahi bada, adierazpen-modalitate gisa ibilbide bisualak erabiltzeko gai den ikasle bati, kartulinetan idatzita zenbait hitz erakus dakizkioke banandurik, eskatu zaion hitzari begiratzeko esanez.

Ulermenari dagozkion aspektuen ebaluazioa bere adinari eta bere garapen-mailari dagozkien curriculumaren helburuetan oinarrituko da. (“Mugimen-defizita duten ikasleentzat egokitutako eskolaurreko eta hasierako zikloko proba pedagogikoak”. Centro Nacional de Recursos para la Educación Especial). Mintzamena oso kaltetuta duten ikasleei, adierazteko edo irakurketa eta idazketa eskuratzeko baliagarriak izango zaizkien komunikazio-sistema alternatiboak edo handitzaileak irakatsi beharko zaizkie. Aukeratzeko baliagarria izan daiteke “Manual de toma de decisiones y de evaluación para el aprendizaje y uso de los Sistemas Aumentativos de Comunicación” delakoa.

Mugikortasunaren eta jarrera-kontrolaren ebaluazioak informazioa eskainiko digu, ikaslea bere ingurunearekin harremanetan jartzea errazteko eta altzarietan, material didaktikoetan eta oztopo arkitektonikoak kentzean egin behar diren egokitzapenak ezagutzeko. Ikasleak ahalik eta autonomi

maila handiena lor dezan, ikasgelan gertatzen diren egoera desberdinetan bere jarrera-kontrola optimizatzeko behar diren baliabideak erabili beharko dira; eta klase eta materialak baliabide horiek ikaslearen eskueran egoteko moduan antolatuko dira.

Aurreko aspektuen ebaluazioari esker, ikaslea curriculumaren arlo desberdinetan ebaluatzeko egoeran, materialetan eta adierazpen-modalitatean zer egokitzapen egin behar diren ezagutuko dugu. Ebaluazio-prozesuan zehar ikasleari ematen zaizkion laguntzak eta honek erabiltzen dituen estrategiak jaso beharko dira, hauek irakasleek irakaskuntza-ikaskuntza egoeretan erabili beharko dituzten estrategiak eta egin beharko dituzten egokitzapenak orienta ditzaten.

***Baliabide
materialak
pertsonalak***

eta Hezkuntza-testuinguruari dagokionez ikasleak dituen premien arabera, sartu behar diren aldaketak edo ikasgelaren antolamenduan kontuan hartu behar diren aspektuak zehaztu beharko dira, bai eta mugimen-defizita duten ikasleen irakaskuntza eta ikaskuntza-prozesuak errazteko erabili behar diren baliabide materialen antolamenduan kontuan hartu behar diren aspektuak ere. Mugimen-defizita duten ikasleen joan-etorriak, komunikazioa, manipulazioa eta elkarreraginak errazteko beharrezkoak diren egokitzapenak egin beharko dira. Ikasle hauen ikaskuntzaren antolamenduan zenbait aspektu kontuan hartu behar dira:

- Ikasleen taldekatzea.
- Denborak eta ordutegiak.
- Esku hartzen duten profesional desberdinek egin behar duten lanaren antolamendua.

Gaitasun handiak dituzten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Kontzeptua

Zentzu zabal batean gaitasun handiak dituzten ikasleez hitz egin dezakegu ondoko arloetako batean edo batzuetan adierazpen nabarmenak eta/edo trebetasun potentzial bat duten ikasleen talde heterogeneoaz ari garenean: trebetasun intelektual orokorra, ikasketa-gaitasun espezifikoa, pentsamendu produktiboa edo kreatiboa, lider izateko trebetasuna, ikusmen edo irudikapen-arteak eta psikomotrizitate-trebetasuna. Gaitasun handiak dituzten hurrek beren artean gainerako pertsonak bezainbeste desberdintasun dituzten arren, bi ikasle-mota oorkor sailka daitezke:

- Gaitasun ugaritan goi-mailako errendimendu intelektuala dutenak eta edozein arlotan erraz ikasten dutenak. Horrez gain, beste ezaugarri batzuk dituzte: sormen handia dute, burutzapen ugaritan orijinaltasun handia erakusten dutelarik, eta zereginetan motibazio eta dedikazio-handia dute. Ikasle-talde honetaz hitz egiteko “superdotazio” hitza erabiltzen da.
- Oso zehatzak diren arloetan trebetasun espezifikokoak erakusten dituzten ikasleak: ikasketa, matematika, mintzamen, mugimen, gizarte, arte, musika, eta sorkuntza-arloetan. Kasu honetan, aipatutako arloetako batean “talentu” jakin bat dutela esan ohi da.

Lehenengo taldearen ezaugarri garrantzitsuenak ondokoak dira:

Ezaugarriak

- Azkar ikasten dute eta gaitasun handia dute eskuratutako ezagutzak gorde eta erabiltzeko.
- Beste ikasleek baino informazio gehiago erabil dezakete eta ideiak eta kontzeptuak erraz lotzen dituzte.
- Hizkuntza ondo menperatzen dute, bai ulermenari dagokionez, bai eta adierazpenari dagokionez ere.
- Ideia abstraktuei eta konplexuei dagokienez, ulermen-maila handia dute.
- Bere adinerako oso aurreratua den hiztegia erabiltzen dute.
- Arazoak ebazteko trebetasun handia dute, eta ebazpena lortzeko estrategia ugari erabiltzen dituzte.
- Beren eskola-errendimendua ona izan ohi da, motibazio edo nortasun-arazorik... ez badago.
- Orijinalak dira adierazten dituzten ideietan eta burutzen dituzten ihardueretan.
- Ezagutza-arlo batekiko interes sakona eta grinatsua erakusten dute, eta horri buruzko informazioa lortzeko ahalegin guztiak egiten dituzte.
- Oso jakingurak eta galdetsuak izan ohi dira.
- Interesatzen zaizkien zereginetan oso setatiak dira.
- Perfekzionistak eta oso kritikoak dira bai beren buruarekin bai eta besteekin ere.
- Trebetasun sozial onak izaten dituzte eta sarritan klaseko lider-funtzioa betetzen dute.

Arlo jakin batean nabarmentzen diren ikasleen, alegia talentu espezifikokoak dituztenen, ezaugarri batzuk ondokoak dira:

- Talentu soziala: Elkarreragin sozialeko trebetasunetan nabarmentzen dira; taldearen funtzionamenduan eragin handia dute; beren adinean espero ez diren erantzukizunak beren gain hartzen dituzte.
- Talentu artistikoa: arte-adierazpeneko ideiak, metodoak eta formak konbinatzean orijinaltasun handia erakusten dute; arte plastikoetarako aparteko trebetasuna dute.

- Talentu akademikoa: Oso erritmo azkarrean ikasteko gai dira eta aparteko eskola-emaitzak lortzen dituzte eta, honen ondorioz, “superdotazioa” duten ikasleekin nahasten zaie; egitura logikoa duten eskola-edukinak oso azkar ikasten dituzte, baina deseroso sentitzen dira malguagoak diren eta hain egituratuak ez diren egoeratan, beren sormen-gaitasuna adin bereko gainerako haurrenk dutenaren antzekoa baita.
- Mintzamenerako talentua: Harrigarri nabarmentzen dira hizkuntzari lotutako trebetasun eta gaitasun intelektualetan: ulermen-gaitasuna, adierazpen-jarioa, hiztegia menperatzea, irakurketaren eta idazketaren ikaskuntza, etab.
- Matematikarako talentua: Aparteko trebetasuna dute matematika ikasteko (zenbakikuntza-sistemak, kalkuleragiketak, problemen ebazpena, etab.), baina ez dira beste arloetan nabarmentzera iristen.
- Musikarako talentua: Musika ikasteko gaitasun berezia dute, eta interes handia dute musikarekiko. Musikarako pertzepzio sakon eta fin bat dute; txiki-txikitatik kantak eta doinuak oso ondo errepika ditzakete, eta teklatu bat eskuratzen badute, alde zuzeneko ikaskuntzarik gabe doinu bat errepikatzeke gai dira.
- Mugimendurako talentua: beren adinekoren artean nabarmentzen dira beren gaitasun fisikoengatik (arintasuna, mugimendu-koordinazioa...). Beren trebetasun bereziak kirolen bat edo dantza egiten dutenengan nabari daitezke.

Hezkuntza-erantzuna

Identifikazioa edo antzematea Gaitasun handiak dituzten ikasleak oso desberdinak dira beren artean eta, beraz, hezkuntza-estrategia desberdinak behar dituzte, beren ezaugarrien eta hezkuntza-premien arabera. Okerrekoa litzateke gaitasun handiak dituzten ikasle guztiak curriculumeko arlo guztietan nabarmenduko direla pentsatzea eta proposatzen zaizkien zeregin guztietan interes eta motibazio handia erakutsiko dutela pentsatzea.

Hasierako ebaluazio-prozesuetan lortutako informaziotik, ikasleek ikasgelan egiten dituzten lanen analisitik eta beren jokabidearen behaketatik, non lehenago aipatutako ezaugarrietako batzuk ager baitaitezke, abiatuz, taldean nabarmentzen diren eta ziurraski hezkuntza-arreta berezia beharko duten ikasleak identifikatzera iritsi gaitzeteke.

HPBen definizioa Gaitasun handiak dituen ikaslea identifikatu ondoren, hurrengo urratsa beren hezkuntza-premiak zeintzuk diren zehaztea izango da, hezkuntza-erantzunak premia horiei zein mailatan moldatzen zaizkien aztertuz, ikasgelaren programazioan beharrezkoak diren egokitzapenak eta aldaketak egiteko.

Bere hezkuntza-premiak zeintzuk diren zehaztu ahal izateko, honako hauek bezalako aspektu desberdinak aztertu beharko dira: bere curriculumaren gaitasun-maila, bere ikaskuntza-estiloa, bere gaitasun eta trebetasun bereziak, interesatzen zaizkion arloak, bere autokontzeptua eta besteekiko dituen harreman-motak.

Esku-hartzeko modalitateak

Gaitasun handiak dituzten ikasleei erantzuteko estrategia orokor desberdinak erabili dira: hezkuntza-mailak bizkortu edo aurreratzea, curriculumaren gaitasunen eta egokitzapenen araberako taldekatzea.

Integratzaileenak diren strategiak erabiltzen saiatu behar da, adibidez, curriculumaren egokitzapenak, arazo emozionalak edo egokitzapen sozialari dagozkion arazoak saihesteko. Kasu bakoitzean estrategia egokiena zein den erabakitzeko, ezagutza-aspektuez gain, aspektu sozioafektiboak, nortasunezkoak, heldutasunezkoak, etab... ere baloratu behar dira. Inolaz ere ez da komeni zentro berezietan biltzea, honek ikasleengan eragin bereiztailea baitu.

Gaitasun handiko ikasleengan egokitu daitezkeen curriculum-elementuak beste ikasleei egokitzen zaizkien berberak dira. Beraz, egokitzapenak edo aldaketak honako hauetan egin ahal izango dira:

Curriculumaren egokitzapenak

- Zer irakatsi: helburuak eta edukinak.
- Nola irakatsi: estrategia metodologikoak.
- Zer eta nola ebaluatu.

Zer irakatsi

Edukinei dagokienez, har daitezkeen neurriak dira hauek handitzea (handitze bertikala) edo beren artean lotura konplexuagoak ezartzen eta sakontzen saiatzea (handitze horizontala). Ikasle hauekin lan egiteko estrategia baliagarrienetako bat da taldearen programa-edukinak hedadura handiagoz garatzea, aspektu jakin batzuk sakontasun handiagoz aztertuz edo curriculumeko beste arlo batzuekin lotuz. Zenbaitetan, ikasle batekin bere interesari erantzuten dioten baina taldeko programa-edukinekin ia loturarik ez duten edukin jakin batzuk landu daitezke.

Nola irakatsi

Hezkuntzaren esku-hartzeak zuzenean edukinak irakasteaz baino gehiago, ikasleen lana orientatzeaz arduratu behar du, "ikasten ikasten" lagunduko dieten strategiak eskuratzea erraztuz. Ikasle hauentzako metodo egokienak dira lan autonomoa, pentsatzen ikasteko trebetasunak menperatzea, disziplina bakoitzaren berezko metodoak arian-arian menperatzea, etab. sustatzen dituztenak. Ikasle hauek bereziki egokiak dira programa indibidualizatuekin lan egiteko: ikaskuntza-proiektuak eta kontratuak, ikasketa independentea, berdinen arteko tutoretza, etab. Idatzizko adierazpenak funtsezkoa izaten jarraitzen duen arren, beren lanak formato desberdinetan aurkeztera bultzatu

behar zaie: adibidez, eraikuntzak, erakustaldiak, elkarrizketak, grabaketak, artikulatuak, antzezpenak, etab.

Ingurune kaltetu bati edo egiturarik gabeko ingurune bati lotutako Hezkuntza-Premia Bereziak dituzten ikasleak

Ezaugarri orokorrak

Ingurune kaltetu batean edo egiturarik gabeko ingurune batean nahiz zailtasun sozialak dituen ingurune batean bizi diren ikasleek eskolan hezkuntza-premia bereziak izan ditzakete zenbait arrazoiren ondorioz. Alde batetik, kultura jakin batekoak izateak, marjinalitate edo poberezi kultura batekoak, hau da, eskolan nagusi den kultura estandarrekoak ez bezalako azturak, ohiturak, baloreak, elkarreragin sozialeko jarraipideak, etab... izateak, hezkuntza-premia bereziak sortarazi ditzake. Bestalde, egoera jakin batzuetan gerta daiteke inguruneak beren premiei estimulurik edo erantzun egokirik ez eskaintzea, horrela beren garapen pertsonala oztopatuz edo zailduz (haur abandonatuak, tratu txarrak, droga-menpekotasunarekin harremanak, egoera sozial patologikoak...).

Dena den, hezkuntza-premia bereziak erlatiboak eta aldi batekoak dira. Eskolan ematen zaien hezkuntza-erantzunaren arabera, premien berezitasun-maila handiagoa edo txikiagoa izango da, zeren eta planteatzen diren zailtasunak ez baitaude soilik subjektuarengan, baizik eta ingurunearen eta subjektuaren arteko elkarreraginean; eta ingurune elementu bat eskola da. Ikastetxe batek bertako kulturen, estiloen azturen, interesen, eta abarren aniztasuna jasotzen duen hezkuntza eta curriculum-proiektu bat duen neurrian, eta ikasgelaren programazioa taldeari egokituta dagoen neurrian, premia hauek ez dira bereziak izango, hezkuntza-premiak izango dira soilik, beste ikasleen kasuan bezala.

Hezkuntza-erantzuna

Ebaluazioa

Inguruneari lotutako hezkuntza-premia bereziak dituzten ikasleen **ebaluazioan** garrantzitsua da testuinguruaren ebaluazioa egitea; horretarako, honako hauei lotutako aspektuak kontuan hartuz:

- beren azturak, ohiturak eta elkarreragin-jarraipideak zeintzuk diren

- beren ingurunean gehien garatzen diren aspektuak edo gaitasunak zeintzuk diren
- beren ingurunean garrantzi handiena zeri ematen zaion
- beren premiak zeintzuk diren
- beren interesak zeintzuk diren
- ikasgelako ikaskideen artean zer elkarreragin izaten diren
- Irakaslearekiko zer elkarreragin izaten diren

Interesgarria izango litzateke anekdotak biltzea, ikasgelako behaketan oinarrituz aipatutakoak bezalako datuak jasotzeko.

Garrantzitsua da aspektu positiboak eta aurrerapausuak kontuan hartzea eta zertan hobetu daitezkeen adieraztea. Gaitasunen ebaluazio kualitatibo indartzaile bat egin beharko litzateke, hau da, beren gaitasunak adieraziz eta ez beren gaitasun-ezak.

Helburuak eta edukinak

Helburuak eta edukinak aukeratzean kontuan hartu behar dira beren ezaugarriak, premiak, interesak, igurikapenak...

Garrantzitsua da beren esperientzia eta puntu indartsuenetan, alegia gehien garatutako gaitasunetan, oinarritzea, horietatik abiatuz hurrunagoko batzuetara iristeko, irizpide horien arabera sekuentziatuz.

Beren ingurunean indartu daitezkeen gaitasun anitzak edo zenbaitetan gaitasun horien gabezia direla-eta, garrantzitsua da aukeratzen diren helburuetan era guztietako gaitasunak jasota egotea, hau da, ez dira ezagutza-gaitasunak bakarrik jaso behar; eta azken hauen kasuan, izan daitezkeen ezagutza-estilo desberdinak kontuan hartu behar dira.

Epe luzera markatutako helburuez gain, epe laburrerako helburuak ere ikustarazi behar zaizkie, ikaskuntzek beraientzat esanahi hurbila izan dezaten.

Malgutasunez jokatu behar da edukinak aukeratzean eta sekuentziatzean. Beren ikaskuntza-estiloen, beren premien eta interesen behaketak eskaintzen dizkigun datuetan oinarrituz, beharrezkoa izan daiteke edukinak sekuentziatzeko tradizionalki aurrikusitako sekuentziak aldatzea.

Lehentasuna izan behar duten aspektuetako bat hizkuntzaren aspektua da, ezagutza-gaitasun desberdinak, trebetasun sozialak, etab... lantzea ahalbidetuko duena. Gauzen esanahia negoziatu behar da bakoitzaren hizkuntzatik abiatuz hizkuntza amankomun batera iristeko. Horretarako, komunikaziorako testuinguru aberatsak, anitzak eta funtzionalak sortu beharko dira.

Prozedurazko edukinen ikaskuntzak, pentsatzen irakasteak, ikasten irakasteak, testuinguru desberdinetan iharduten irakasteak, egoera jakin batzuei aurre egiteak, eta arazoak ebazteak oinarrizko eta lehentasunezko ikaskuntzak izan behar dute ikasle-mota hauekin.

Jarrerazko edukinak, eskolak landu nahi dituen azturen, arauen eta baloreen ikaskuntzak (sarritan suposatzen da ikasleek hauek jadanik badituztela eta alde aurreko exigentzia gisa planteatzen dira), horiei buruzko gogoeta egin eta egokienak diren ala ez planteatzeaz gain, planifikatu, sekuentziatu eta mailakatu egin behar dira beren zailtasunaren arabera.

Lantzeko planteatzen diren edukinek, funtzionalak izateaz gain, testuinguru baten barruan egon behar dute eta esanahi osoa izan behar dute.

Oso garrantzitsua da familiei ikasle hauekin lantzeko planteatzen diren helburuen berri ematea, elkarren arteko lankidetzak ahalik eta estuena izan dadin eta beren igurikapenak areagotu daitezten. Gainera, horrela beren seme-alaben heziketarako ezinbestekoak diren datuak eskainiko zaizkie.

Estrategia metodologikoak

- Ikasgelan giro egituratua eta atsegina eskaintzea.
- Helduen ereduak eta irakaslearen eta ikaslearen arteko harreman positiboa eskaintzea.
- Igurikapen handiei eustea.
- Ikasleen esperientzietatik abiatzea, beren adierazpenak azpibalaratu gabe, arian-arian aberasteko, zalantzan jartzeko eta ezagutza-gatazka sortzeko.
- Era guztietako gaitasunak lantzea, ikasleen aniztasunari erantzun ahal izateko.
- Kultur eta hizkuntz ezagutzak errespetatzea.
- Beren esperientzietan oinarritzea hauek landuz, eta beste batzuen eraginpean jarritz.
- Jakintzak, ezagutza-teknikak eta mekanismoak eskaintzea.
- Ikasleen eguneroko kulturarekin kontaktua izatea.
- Bat-bateko ikaskuntza, eguneroko ikaskuntza, elkarreragin-motak, etab... behatzea.
- Benetako arazoak abaztean edukin instrumentalak praktikoki erabiltzea.
- Familiek baloratzen dutena eta ematen dutena ezagutzea.
- Gehiago eman ahal izan dezaten, gehiago espero izatea.
- Lorpen txikiak baloratzea.
- Huts egitea saihesteko beharrezkoak diren laguntzekin zereginak sekuentziatzea, horrela beren autuokontzeptua hobetuz.
- Huts-egiteen aurrean estrategia alternatiboak proposatzea.

- Esklusiboki zereginekin erlazionaturik ez dauden elkarreraginak bilatzea, alegia beren interesei eta kezkei lotuak daudenak bilatzea.
- Ariketak aukeratzeko eta burutzeko autonomia eta erantzukizun handiagoa ematea.
- Beren aukeretan arreta jartzea eta feedback positiboa itzultzea.
- Metodo aktiboak, talde-lanak eta lankidetzazko ikaskuntza erabiltzea.

Beste zerbitzu batzuekiko koordinazioa

Eskolak eman dezakeen erantzunaz gain, erantzun global bat eman behar da eta, ondorioz, handia da beste zerbitzu batzuekin lankidetzan aritzeko beharra. Zerbitzu hauek sozialak, osasun-zerbitzuak, aisialdirako zerbitzuak, kale-hezitzaileak, etab... izan daitezke, egoera bakoitzaren arabera.